

A portrait of Jan Zamoyski, a Polish nobleman and statesman, wearing a red coat and holding a sword. The portrait is the background of the slide.

Nasz patron - Jan Zamoyski

Autorzy: Jan Marcinkiewicz
i Antonina Pisarczyk

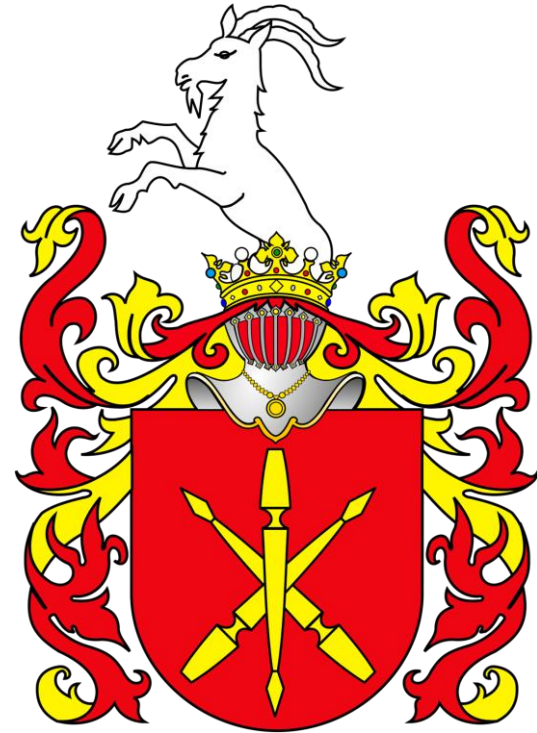
Jan Zamoyski - ogólne informacje

Jan Sariusz Zamoyski herbu Jelita, pochodził ze średniozamożnej kalwińskiej rodziny szlacheckiej.

Ur. 19 marca 1542 na zamku w Skokówce, **zm. 3 czerwca 1605** w Zamościu.

Rodzice: Stanisław Zamoyski (kasztelan chełmski) i Anna Herburtówna.

Najwyższe stanowiska państwowe: podkanclerzy koronny od 1576 r., kanclerz wielki koronny od 1578 r. i hetman wielki koronny Rzeczypospolitej Obojga Narodów od 1580 r.

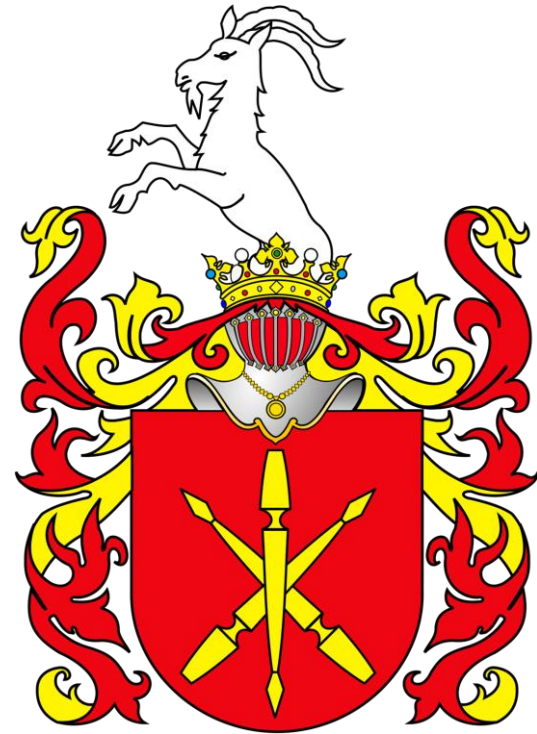
Jan Zamoyski - ogólne informacje

Inne stanowiska: Sekretarz królewski, generalny starosta krakowski, starosta bełski, malborski, gródecki, jaworowski, krzeszowski, tykociński i dorpacki, starosta międzyrzecki, starosta knyszyński.

Doradca króla Zygmunta II Augusta i Stefana Batorego. Główny przeciwnik Zygmunta III Wazy, wybranego po śmierci Stefana Batorego.

Humanista-mecenas, filolog i mówca, magnat.

Jako senator brał udział w sejmach w latach: 1601, 1603 i 1605.

Wczesne życie Jana Zamoyskiego

Wczesna edukacja: kalwińskie gimnazjum w Krasnymstawie.

Studia na najlepszych ówczesnych uniwersytetach: W Paryżu, Strasburgu oraz Padwie, gdzie przeszedł na katolicyzm.

W latach 1561-1563 studiował **prawo w Padwie**. W roku 1563 został **rektorem** akademii padewskiej.

Napisał tam po łacinie swoje dzieło ***De senatu Romano libri duo***, w którym doszukiwał się podobieństw zasad konstytucyjnych republiki rzymskiej do Korony Królestwa Polskiego. Na podstawie swojego dzieła uzyskał doktorat z prawa.

Wczesne życie Jana Zamoyskiego

Po powrocie do kraju (od 1565 r.) został **sekretarzem króla Zygmunta II Augusta**. Był jego najbliższym współpracownikiem i stał się zwolennikiem jego myśli politycznej. Znaczenie Zamoyskiego wzrosło po śmierci monarchy, kiedy popierał zasady wolnej elekcji (electio viritim).

W 1569–72 pracował w komisji porządkującej archiwum koronne na Wawelu, przez co poznawał system polityczny i gospodarczy państwa oraz sposoby tworzenia magnackich majątków.

Hetman wielki koronny i Stefan Batory

Z królewskiego sekretarza szybko przeistoczył się w **przywódcę szlacheckiego**, który decydował o wyborze władców. Po śmierci Zygmunta II Augusta był w opozycji do magnaterii i nie chciał, aby tron polski przejęli Habsburgowie. Podczas elekcji w 1573 poparł Henryka III Walezego. W tym samym roku podpisał konfederację warszawską. Po ucieczce Walezego, podczas elekcji w 1575 poparł wrogiemu Habsburgom **Stefana Batorego**. Z jego pomysłu doszło do wyboru Anny Jagiellonki na króla Polski i jej małżeństwa ze Stefanem Batorym.

Hetman wielki koronny i przyjaciel króla

Jan Zamoyski został najbliższym politycznym współpracownikiem i doradcą Batorego, który mianował go kanclerzem wielkim oraz hetmanem wielkim koronnym i obdarzył wieloma dobrami. Wkrótce stał się jednym z najbogatszych polskich magnatów. Monarcha był mu wdzięczny za poparcie, jakie Zamoyski uzyskał dla niego u średniej szlachty. Zamoyski stał się nieformalnym wicekrólem państwa.

Hetman wielki koronny i przyjaciel króla

Hetman wspierał politykę Batorego, która była przeciwna Habsburgom i Imperium Osmańskiemu oraz opowiadał się po stronie monarchy w jego dążeniach do wzmocnienia władzy królewskiej i osłabienia magnaterii. Jako polityk skutecznie i bezlitośnie rozprawiał się z opozycją, czego przykładem może być sprawa Samuela Zborowskiego.

Ośrodkiem swych rozległych terytoriów Zamoyski uczynił nowe miasto – **Zamość**.

Rola Jana Zamoyskiego podczas wojny z Moskwą

Choć nie miał większego doświadczenia wojskowego, wziął na siebie część przygotowań do wojny z Rosją w latach 1579-1581. Kiedy ruszył wraz z Batorym na Połock, nie posiadał żadnego doświadczenia wojskowego, ale wkrótce został prawdziwym mistrzem w zdobywaniu miast.

Rola Jana Zamoyskiego podczas wojny z Moskwą

Stosując najnowsze techniki oblężnicze zdobył Wieliz, ale dopiero zdobycie położonego na wyspie Zawołocza przyniosło mu rozgłos. Jako zastępca króla dowodził całą polską armią podczas oblężenia Pskowa. Zima i głód nie złamały wojsk dowodzonych przez hetmana, które wytrzymały aż do podpisania rozejmu z carem Iwanem IV Groźnym, na mocy którego Inflanty zostały przyłączone do Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Sytuacja po śmierci Batorego i konflikt z nowym królem

Po śmierci Batorego (1586 r.) jako kanclerz wielki koronny obecny był na sejmie koronacyjnym Zygmunta III Wazy w Krakowie. Zamoyski pomógł Zygmunтови III Wazie w zdobyciu polskiego tronu. W decydującym momencie kanclerz obronił stolicę kraju – Kraków, pokonał i uwięził arcyksięcia Maksymiliana Habsburga (kandydata Habsburgów) w **Bitwie pod Byczyną** w 1588 r.

Sytuacja po śmierci Batoiego i konflikt z nowym królem

Jednak niedługo po wyborze nowego króla, Zamoyski dołączył do opozycjonistów walczących z polityką Zygmunta III Wazy, który chciał doprowadzić do wprowadzenia absolutyzmu w Rzeczypospolitej poprzez tajne układy z Habsburgami. Chciał zapewnić sobie ich pomoc w odzyskaniu szwedzkiego tronu, w zamian za ustąpienie tronu Rzeczypospolitej.

Sytuacja po śmierci Batorego i konflikt z nowym królem

Hetman przestrzegał przed niepotrzebną ingerencją Rzeczypospolitej w wojny dynastyczne w Szwecji, zwłaszcza, że ciągle istniało zagrożenie ze strony Imperium osmańskiego.

Otwarty konflikt między kanclerzem a królem wybuchł podczas sejmku w 1592 r., kiedy Zamoyski odkrył, że monarcha spiskuje z Habsburgami.

Sukcesy Jana Zamoyskiego w polityce zagranicznej

Mimo konfliktu z Zygmuntem III Wazą, Zamoyski świetnie prowadził **politykę zagraniczną**. Dążył do stworzenia z Mołdawii i Hospodarstwa Wołoskiego terytorium chroniącego Polskę przed Turcją. W 1595 r. pomógł Jeremiemu Mohyle w objęciu tronu w Mołdawii - **Bitwa pod Cecora**. Później zwyciężył również w **Bitwie pod Bukową** w 1600 r. Pomógł również Szymonowi Mohyle w objęciu tronu w Wołoszczyźnie, rozciągając tym samym wpływy Rzeczypospolitej aż po Dunaj.

Sukcesy Jana Zamoyskiego w polityce zagranicznej

Jako pierwszy z polskich wodzów odważył się stawić czoła armii tureckiej. W bitwie pod Cecorą, mając zaledwie 7 tys. żołnierzy, wytrzymał ataki armii turecko – tatarskiej, która liczyła 25 tys. żołnierzy.

Wojna ze Szwecją

W latach 1600–1601 Jan Zamoyski brał udział w **wojnie przeciwko najazdowi szwedzkiemu**, dowodząc siłami polskimi w bitwach o Inflanty. W roku 1600 odbił z rąk Szwedów kilka zamków warownych, rok później zdobył Wolmar i Fellin, a w roku 1602 Biały Kamień. W 1602 r. zrezygnował z dowództwa.

Wojna ze Szwecją

Hetman Jan Zamoyski odniósł jeszcze szereg sukcesów w walce ze Szwedami. Pozostał w pamięci jako **jeden z najwybitniejszych polskich wodzów i polityków.**

Widząc chęć Zygmunta III Wazy do wzmocnienia władzy, uważając to za niebezpieczeństwo absolutyzmu, w 1605 r. stanął na czele opozycji, która po śmierci Zamoyskiego rozwinęła się w rokosz sandomierski.

Zamoyski zmarł 3 VI 1605 r. w Zamościu.

Granice Rzeczypospolitej Obojga Narodów

lenna i ziemie zależne

● większe miasta
○ pozostałe miasta

Szwecja
 Dania
 Brandenburgia
 Saksonia
 Imperium Habsburgów
 Imperium osmańskie
 Carstwo rosyjskie

ruchy wojsk rosyjskich
 ruchy wojsk polskich
 większe bitwy

Wielkie Księstwo Litewskie i Inflanty Polskie

Wojny i Bitwy:

- 1639-93:** Tobago
- 1651-61:** Gambia
- 1654:** Szklów
- 1654:** Szepliewitz
- 1655:** Wilno
- 1658:** Werki
- 1659:** Nowogródek
- 1660:** Basia
- 1660:** Lubar
- 1660:** Cudnów
- 1660:** Słobodyż
- 1660:** Ochmatów

Regiony i Miasta:

Wielkie Księstwo Litewskie: Inflanty Polskie, Połockkie, Smoleńskie, Witebskie, Minskie, Mściszawskie, Nowogródzkie, Brzesko-Litawskie, Wołyńskie, Podolskie, Braclawskie, Kijowskie, Ruskie.

Województwa i Miasta: Pomorskie, Pruski Księstwo, Mazowieckie, Podlaskie, Brzesko-Litawskie, Lubelskie, Sandomierskie, Krakowskie, Wielkopolskie, Poznańskie, Głogów, Wrocław, Sieradzkie, Łęczyckie, Rawa, Lublin, Wołyńskie, Podolskie, Braclawskie, Kijowskie, Ruskie.

Miasta: Ryga, Psków, Twer, Smoleńsk, Witebsk, Minskie, Mściszaw, Basia, Nowogródek, Nieśwież, Kiełk, Słuck, Brześć Litewski, Lublin, Chelm, Zamość, Betz, Luck, Głyka, Równe, Ostrog, Zytomierz, Kijów, Słobodyż, Ochmatów, Braclaw, Kamieniec, Przemysł, Sanok, Przemyśl, Halicz, Trembowla, Koszyce, Mukaczewo, Wroclaw, Glogow, Legnica, Wroclaw, Sieradzkie, Czesloctowa, Sandomierz, Lubelskie, Lublin, Chelm, Zamość, Betz, Luck, Głyka, Równe, Ostrog, Zytomierz, Kijów, Słobodyż, Ochmatów, Braclaw, Kamieniec, Przemysł, Sanok, Przemyśl, Halicz, Trembowla, Koszyce, Mukaczewo, Wroclaw, Glogow, Legnica, Wroclaw, Sieradzkie, Łęczyckie, Rawa, Lublin, Wołyńskie, Podolskie, Braclawskie, Kijowskie, Ruskie.

Stosunek Jana Zamoyskiego do religii

Jan Zamoyski patrzył na sprawy religii bardziej poprzez sprawy polityki niż teologii. Jego ojciec i stryj byli kalwinistami, a sam zamienił kalwinizm na katolicyzm dopiero na studiach w Padwie. Pierwsze trzy żony Jana Zamoyskiego były wyznania protestanckiego.

Stosunek Jana Zamoyskiego do religii

Wielu wyznawców protestantyzmu przebywało też na jego dworze i mimo że nie mogli osiedlać się w Zamościu, to cieszyli się swobodą religijną w jego Ordynacji.

Kanclerz był też jednym z twórców unii brzeskiej i był przychylnie nastawiony do kościołów wschodnich, czemu dał wyraz pozwalając się osiedlać w Zamościu Ormianom i Grekom. Był też politycznie związany z przywódcami ruchu egzekucyjnego.

Podpisał akt **konfederacji warszawskiej** w 1573 roku.

Majątek i sukcesy

Jan Zamoyski był twórcą potęgi jednego z największych rodów szlacheckich.

W 1580 r. założył miasto Zamość.

W 1589 r., w celu utrzymania pozycji rodu i majątku, utworzył Ordynację Zamojską, która przetrwała do 1944 r.

Na początku swojej kariery miał 4 wsie, a na samym końcu, jako dzierżawca dóbr królewskich, posiadał w sumie 23 miasta i 819 wsi, zespolonych w Ordynację Zamojską. Jego posiadłości obejmowały 6445 km², a dożywotnie królewszczyzny 11 054 km².

Zamoyski dbał o racjonalne wydawanie pieniędzy, oferował rzemieślnikom tanie kredyty, sprowadzał kupców, budował huty żelaza i szkła oraz cegielnie.

Posiadał własne wojsko.

Majątek i sukcesy

Mecenas

W 1595 r. ufundował Akademię Zamojską w Zamościu, pierwszą polską wyższą uczelnię prywatną.

Jan Zamoyski był mecenasem literatury oraz dobrym mówcą.

Zawsze takie Rzeczypospolite będą, jakie ich młodzieży chowanie -
z aktu fundacyjnego Akademii Zamojskiej.

Miasto Zamość

Zamość to miasto w Polsce, znane ze swojej wyjątkowej architektury i historycznego znaczenia. Miasto zostało założone w 1580 roku przez Jana Zamoyskiego w okresie, gdy Rzeczpospolita Obojga Narodów znajdowała się na szczycie swojej potęgi i wpływów.

Miasto Zamość

Jan Zamoyski zlecił architektowi Bernardo Morando zaprojektowanie miasta. Plan miasta Zamość był innowacyjny i opierał się na idealnych proporcjach geometrycznych. Miasto zostało zbudowane według planu bastionowego, co oznacza, że miało regularny układ ulic i fortyfikacje obronne wokół miasta.

Miasto Zamość

Zamość stanowił ważny ośrodek handlowy i kulturalny, był najnowocześniejszą twierdzą w Polsce i centrum naukowym. Miało także pełnić funkcje obronne, chronić granice Rzeczypospolitej na południu. W mieście osiedlali się różni mieszkańcy, w tym Polacy, Żydzi, Ormianie, Szkoci, Włosi i inne narodowości. To sprawiło, że miasto stało się przykładem wielokulturowości i tolerancji religijnej. W okresie renesansu i baroku Zamość rozbudowywano i dekorowano, tworząc unikalny i piękny zespół architektoniczny. Miasto posiada wiele zabytków, w tym katedrę, ratusz, pałace i kamienice.

Zostało wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO w 1992 roku, co podkreśla jego znaczenie kulturowe i historyczne.

Drzewo genealogiczne Jana Zamoyskiego

Twórczość

Jan Zamoyski był autorem:

- *Discursus de ordine cavendae in Republica Prutenica* - *Dyskurs o rządach*, ten tekst był wyrazem jego myśli politycznej.
- różnych relacji z podróży i dzienników, zwłaszcza w czasie wojen i kampanii wojskowych. Te dokumenty zawierają opisy wydarzeń i sytuacji politycznych tamtych czasów.
- korespondencji z innymi politykami, władzami kościelnymi, rodziną i innymi. Te listy i dokumenty stanowią cenne źródło historyczne i literackie.
- *Ordynacji Zamojskiej*, która była rodzajem regulaminu i kodeksu praw dla miasta Zamość i jego okolic. Była to ważna ustawa regulująca życie społeczności w tym regionie.

Najważniejsze daty w życiu Jana Zamoyskiego

„Zawsze takie Rzeczypospolite będą, jakie ich młodzieży chowanie”

20 III 1542 - narodziny w Skokówce

1561–63 - studia na uniwersytecie w Padwie

1563 - wybrany na rektora uniwersytetu w Padwie

1578 - kanclerz wielki koronny

1580 - założenie miasta Zamość

1581 - hetman wielki koronny

1588 - pokonanie pod Byczyną Maksymiliana Habsburga

1594 - założenie Akademii Zamojskiej

3 VI 1605 - śmierć w Zamościu

Bibliografia

- <https://zamoyski.edu.pl/zamoyski/patron/>
- https://www.google.com/search?sca_esv=579625040&sxsrf=AM9HkKKnK7m3iqSfE9dzMAVuaTonBVf6Mfg:1699197186990&q=j+zan+zamoyski+drzewo+genealogiczne&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKewiqm-Jkq2CAxXMDRAIHQYLb6kQOpQJegQlCxAAB&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=CvOpghNPeH5KM
- https://www.google.com/search?sca_esv=579625040&sxsrf=AM9HkKkFhVwQkAlnQtZQikhOrB8yUXHpQ:1699197233730&q=plan+zamoscia&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWjP5pP8kq2CAxXRIbAIHQUCv8Q0pQJegQIDB&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=2S7JtYmrXMPc-M
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Zamoyski
- <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1454104,Jan-Zamoyski-Szara-eminencja-poczatkow-Rzeczpospolitej>
- https://www.wilanow-palac.pl/jan_zamoyski_1542_1605_przyjaciel_krol.html
- <https://culture.pl/pl/artykul/architektoniczne-skarby-zlotego-i-srebrnego-wieku-renesans>
- https://www.google.com/search?q=herb+jelitan+zamoyski&tbn=isch&ved=2ahUKewimqrCEla2CAxWcPxAIHZkdBUkQ2-cCegQlA&sa=herb+jelitan+zamoyski&gs_lcp=CgNpbWcQAzoFCCMQJzoFCAAQGAQ6BwgAEBGQAQ8gRY1xZgrBhoAHAeACAAXSIaEoFkgEMTAuMzGhBAKABaoBC2d3cy13aXotaW1nwAEb&scient=img&ei=W7NHZaaRM5z_wPAPmbuUyAQ&bih=732&biw=1258#imgrc=dA08oslsUXna-M
- https://www.google.com/search?sca_esv=579629409&sxsrf=AM9HkKmeE7EGK6h-zkqri8w5zKBsIW6kw:1699198451812&q=j+zan+zamoyski+i+stefan+batory&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWj72P3Al62CAxXbCBAIHVMWBPMQOpQJegQlC&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=8UDYe75WDS6bQM
- https://www.google.com/search?sca_esv=579629409&sxsrf=AM9HkKmeE7EGK6h-zkqri8w5zKBsIW6kw:1699198451812&q=j+zan+zamoyski+i+stefan+batory&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWj72P3Al62CAxXbCBAIHVMWBPMQOpQJegQlC&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=vXGrVR8QLF8kaM
- https://www.google.com/search?sca_esv=579629409&sxsrf=AM9HkKLnLIAtBFxp32S0E7QjYU46RcYkka:1699199178731&q=bitwa+pod+byczyna&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWjprM2bmq2CAxXjFhAIHdQsDEgQ0pQJegQIDRAB&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=INoYcmx7srlIM
- <https://archiwum.rp.pl/artykul/607969-Batory-nadchodzi.html>
- <https://histmag.org/Jan-Zamoyski-i-Stefan-Batory-historia-politycznego-tandemu-18575>
- https://www.google.com/search?sca_esv=579629409&sxsrf=AM9HkKl5clayC-0kYJ8PMkSSd-RJkeZksA:1699199595118&q=waza+vs+j+zan+zamoyski&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWiKJlPim62CAxX_HxAlHca3CZqQOpQJegQlC&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=jx886aEnUDIOM
- <https://wielkahistoria.pl/potopu-szwedzkiego-mozna-bylo-uniknac-do-najgorszej-wojny-w-dziejach-polski-doprowadzil-upor-jednego-czlowieka/>
- https://www.muzeumzamoyskich.pl/JanZamoyski_pl
- https://www.google.com/search?sca_esv=579634074&sxsrf=AM9HkKlnYHck6mZkf69wc8G-tqMCI&XBA:1699200951413&q=akademia+zamoyska&tbn=isch&source=Inms&sa=X&sqi=2&ved=2ahUKEWiOpvHooK2CAxWHORAIHas7Af8Q0pQJegQlC&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=lBqz1pTSUCjINM&imgdii=dt1KaPe4swp5BM
- https://www.google.com/search?sca_esv=579629409&sxsrf=AM9HkKkkGJhC27-a5QPUD-Gz8alFd73H9A:1699198331945&q=j+zan+zamoyski+studia&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWi2OmHI62CAxVOPhAIHdyIDowQ0pQJegQlC&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=iDr_r30TOVna3M
- https://www.google.com/search?sca_esv=579642114&sxsrf=AM9HkKkHwXVvSiYK-Ut4fZRbVvMNux80sQ:1699205874060&q=zvmunt+ii+waza&tbn=isch&source=Inms&sa=X&sqi=2&ved=2ahUKEWib6peUs62CAxVaXAlHaoAh8Q0pQJegQlDRAB&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=MwmFAfR5bW0sfM
- https://www.google.com/search?sca_esv=579642114&sxsrf=AM9HkKlXc6Q-ck8O2O_7pHIUVTlro8uetA:1699206864162&q=zamosc&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWiJ5Kbstq2CAxWBGsAIHRKWBFkQOpQJegQlFBAB&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=KD3BSyA7Z3AN5M&imgdii=8uoFuZurH6NvWM
- https://www.google.com/search?sca_esv=579642114&sxsrf=AM9HkKlXc6Q-ck8O2O_7pHIUVTlro8uetA:1699206864162&q=zamosc&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWiJ5Kbstq2CAxWBGsAIHRKWBFkQOpQJegQlFBAB&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=JZ9qw8zF4nNg6M&imgdii=Wslb3R9wxgKKM
- https://www.google.com/search?sca_esv=579642114&sxsrf=AM9HkKlXc6Q-ck8O2O_7pHIUVTlro8uetA:1699206864162&q=zamosc&tbn=isch&source=Inms&sa=X&ved=2ahUKEWiJ5Kbstq2CAxWBGsAIHRKWBFkQOpQJegQlFBAB&biw=1258&bih=732&dpr=2#imgrc=niKdQlRfoMjeM